

УДК: 330.341.1 – 048.78

**СОТ СЬОГОДНІ: ПЕРСПЕКТИВИ, ПРОБЛЕМИ, ДОСВІД
ПОКОЛІНЬ**

DOI 10.30838/ P.ES.2224.290819.49.570

JEL: F10, F13

Коник О. В.*Донецький національний університет ім. Василя Стуса*

Захисники членства в СОТ стверджують, що без участі в СОТ Україна не зможе продовжувати економічні реформи, на рівних брати участь в міжнародній торгівлі і отримувати пов'язані з цим частю вигоди. Їх опоненти вважають, що приєднання до СОТ завдасть непоправної шкоди цілим галузям промисловості, позбавить уряд можливості прийняття необхідних економічних рішень, а найбільш радикально налаштовані як і раніше вважають, що членство в СОТ «знищить мільйони громадян». Настільки різні точки зору пов'язані не стільки з відсутністю інформації про цю організацію і процесі приєднання - її досить, скільки з тим, що вона часто пропонується в специфічних термінах або формах, в яких часом важко розібратися неспеціалістам. В статті висвітлені проблеми стосовно того, а що ж, власне, із себе представляє СОТ, які переваги вона дає своїм членам і які обов'язки члени СОТ повинні виконувати, як участь в СОТ впливає на розвиток міжнародної торгівлі, на яких умовах до СОТ приєднуються інші країни, які основні параметри приєднання до СОТ Україні. Розкрито питання стосовного того, що реальний розвиток міжнародної торгівлі все більш чітко проявляє, що глобалізація і інтернаціоналізація світових економічних процесів одним зі своїх наслідків має поступове розмивання межі між прикордонним і внутрішнім регулюванням міжнародного економічного обміну. Одночасно розвиваються правила і норми регулювання міжнародного обміну товарами і послугами. На цій основі формується сучасна міжнародна торгова система, уречевленням якої поступово стає СОТ. В статті підкреслюється проблема того, що усунення зовнішніх перешкод на шляху українського експорту важливе для реалізації величезного потенціалу, яким володіє Україна в високотехнологічних та інших галузях з високим ступенем переробки продукції. Це - необхідна умова для подолання «сировинної» спрямованості українського експорту. Представлені шляхи вирішення даної проблеми. В статті було виявлено, що основним напрямком діяльності СОТ є лібералізація міжнародної торгівлі. Вона виражається в укладенні угод, спрямованих на зниження ставок митних тарифів і поступового усунення нетарифних бар'єрів. З цією метою СОТ регламентує встановлення митних процедур, впровадження національних стандартів і санітарних норм.

Ключові слова: СОТ; світова торгівля; світовий експорт; світовий імпорт; макроекономічні ризики; аналіз; методи управління

UDC: 330.341.1 – 048.78

WTO TODAY: PERSPECTIVES, PROBLEMS, EXPERIENCE OF GENERATIONS

DOI 10.30838/ P.ES.2224.290819.49.570

JEL: F10, F13

Konyk O.*Donetsk National University named after Vasyl Stus*

Defenders of WTO membership argue that without participation in this organization, Ukraine will not be able to continue economic reforms, participate in international trade on equal and benefit from it. Their opponents believe that joining the WTO will cause severe damage to entire industries, deprive the government of the ability to make the necessary economic decisions, and the most radical-minded continue to believe that WTO membership "will destroy millions of citizens." Such different points of view are not so much related to the lack of information about this organization and the accession process - it is the result of being often offered in specific terms or forms which are sometimes difficult to understand for non-specialists. The problems of what the WTO itself is, which benefits it gives for its members, and which responsibilities they should fulfill, how participation in the WTO influences the development of international trade, on what terms they accede to the WTO have been highlighted in the article. The issue of whether the real development of international trade is increasingly reflecting that globalization and internationalization of world economic processes have the gradual blurring of the border between near border and internal regulation of international economic exchange as a consequence has been revealed in this paper. At the same time, the rules and regulations governing the international exchange of goods and services are developing. On this basis, a modern international trading system is being formed, with the WTO gradually becoming a settlement. The problem of the elimination of external obstacles to Ukrainian exports is important for realizing the huge potential of Ukraine in high-tech and other industries with a high degree of product processing has been underlined in this article. This is a necessary condition for overcoming the "raw" orientation of Ukrainian exports. The ways of solving this problem have been presented. It has been revealed that the main focus of the WTO is liberalization of international trade. It is concluded that agreements are aimed at reducing customs tariffs and the gradual removal of non-tariff barriers.

Keywords: WTO; world trade; world exports; world imports; macroeconomic risks; analysis; management methods

Актуальність. Сьогодні до Світової Організації Торгівлі (СОТ) входять півтори сотні країн і ще десятки очікують прийому. Вануату, стало у 2012 році 150-м членом Світової організації торгівлі. Всі країни-члени СОТ приймають зобов'язання щодо виконання основних угод і

юридичних документів, об'єднаних терміном "Багатосторонні торговельні угоди" (таким чином, з правової точки зору система СОТ являє собою своєрідний багатосторонній контракт (пакет угод)), нормами і правилами якого регулюється приблизно 97 % всієї світової торгівлі товарами і послугами. У разі протиправних дій з боку будь-якого члена організації, будь-яка країна зможе звертатися з відповідною скаргою до Органу по вирішенню суперечок, рішення якого обов'язкові для безумовного виконання на національному рівні кожним учасником СОТ.

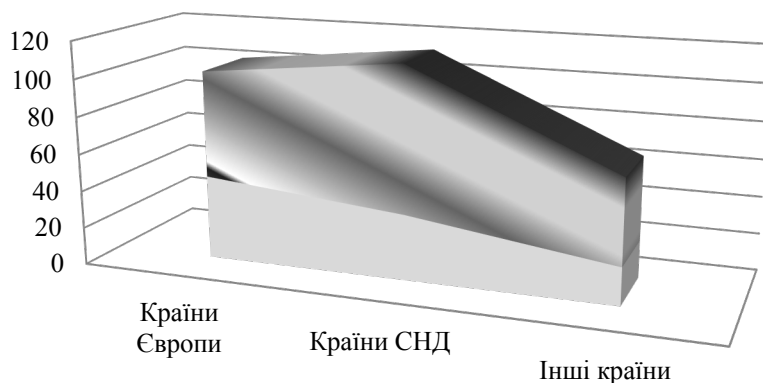
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами створення й організації діяльності СОТ займаються такі вчені - економісти як: Батанін В.В., Герчикова І.М., Дюмулен І.М., Євдокимов А.І., Новожілова Е.С. та ін. Роботи, присвячені СОТ, друкуються у видатних світових джерелах інформації на сучасних вебсайтах. Однак, аналіз сучасних проблем функціонування СОТ з часів її створення на сьогоднішній день розглядається дуже поверхово. У більшості держав не має відповідної нормативно – правової бази щодо провадження своїх ідей, вирішення глобальних, інноваційних проблем. Наукова розробка основних принципів, перспектив існування СОТ в умовах сьогодення є запорукою ефективного економічного розвитку світової економіки в цілому.

Мета роботи. Формування основних заходів щодо прискорення позитивної динаміки показників функціонування країн – членів СОТ.

Виклад основних результатів дослідження. СОТ існує з 1 січня 1995 року, але система торгових відносин, прийнята організацією, з'явилася на 50 років раніше. У 1948 році Генеральною угодою з тарифів і торгівлі (ГАТТ) були встановлені правила організації торгівлі. У 1995 році ГАТТ було перетворено в СОТ.

Основна ідея роботи організації - СОТ дає нові ринки, але в той же час, країна втрачає свої ринки. Тарифні поступки є своєрідним вступним "внеском" країни-претендента, який повинен, в свою чергу, компенсуватися отриманням нею рівноправного доступу в багатосторонню торговельну систему, що діє на основі принципів найбільшого сприяння і недискримінації. По суті, мова йде про оптимальний компроміс між відкриттям своїх ринків і доступом до нових. СОТ ставить своїм завданням забезпечення свободи торгівлі. Країни-учасниці зобов'язуються приймати рішення, пов'язані з одностороннім підвищенням імпорتنих мит тільки в ув'язці з одночасною лібералізацією імпорту інших товарів. Передбачається ув'язка протекціоністських і лібералістських програм і їх балансування.

Структурний аналіз країн-членів СОТ представлено на рис. 1.

	Країни Європи	Країни СНД	Інші країни
■ Темп росту, (%)	57	78	45
■ %	45	35	20

Рис. 1 Структурний аналіз країн-членів СОТ

Джерело: авторська розробка

При виборі цільових зовнішніх ринків країни-члени СОТ може використовувати такі методи зміцнення своїх позицій, (рис. 2).

Ринок			
		Старий	Новий
Товар	Старий	Вивчення ринку	Розвиток ринку
	Новий	Розробка ринку	Диверсифікація

Рис. 2 Організації та планування стратегій виходу на зовнішні ринки країн-членів СОТ

Джерело: авторська розробка

1) «Старий ринок - старий товар» (стратегія глибокого проникнення на ринок). Збільшення ринкової частки досягається за рахунок скорочення витрат обігу, активізації реклами, розширення сфери застосування виробленого товару.

2) «Новий ринок - старий товар» (стратегія розширення меж ринку). Стратегія передбачає активізацію діяльності за рахунок освоєння нових міжнародних ринків збуту. Ведеться постійний пошук нових географічних ринків збуту і нових сегментів ринку.

3) «Старий ринок - новий товар» (стратегія розробки нового товару). Розширення, розробка, освоєння і випуск якісно нових на даному ринку товарів. Розширення частки ринку досягається шляхом випуску і впровадження на міжнародний ринок нової продукції і формування нових потреб у споживачів.

4) «Новий ринок - новий товар» (стратегія активного проникнення). Він потребує значних зусиль з боку керівництва фірми, великих обсягів фінансових коштів для реалізації лінії поведінки. Це найбільш поширена маркетингова стратегія. Вона дозволяє здійснити пошук нових ринків в нових регіонах, які пред'являють попит на нові товари; пошук нових сегментів на старих ринках.

В даний час вважають, що світова торгова система повинна відповідати таким п'яти принципам, таблиця 1.

Таблиця 1 – Основні принципи функціонування СОТ

Назва принципу	Характеристика принципу
Відсутність дискримінації в торгівлі	Жодна держава не повинна обмежувати будь-яку іншу країну, накладаючи обмеження на експорт та імпорт товарів. В ідеалі, на внутрішньому ринку будь-якої країни не повинно бути ніяких відмінностей в умовах продажу між іноземною продукцією і національної
Зниження торговельних (протекціоністських) бар'єрів	Торговими бар'єрами називають фактори, що знижують можливість проникнення зарубіжних товарів на внутрішній ринок будь-якої країни. До них відносяться, перш за все, митні збори та імпорتنі квоти (кількісні обмеження на імпорт). На міжнародну торгівлю впливають також адміністративні перепони і політика визначення обмінних курсів валют
Стабільність і передбачуваність умов торгівлі	Іноземні компанії, інвестори та уряди повинні бути впевнені, що торговельні умови (тарифні і нетарифні бар'єри) не будуть змінені раптово і довільно
Стимулювання змагальності в міжнародній торгівлі	Для рівноправної конкуренції фірм різних країн треба припинити «несправедливі» прийоми конкурентної боротьби - такі як експортні субсидії (допомога держави фірмам-експортерам), використання демпінгових (навмисно занижених) цін для захоплення нових ринків збуту
Пільги в міжнародній торгівлі для менш розвинених держав	Цей принцип почасти суперечить попереднім, але він необхідний для втягування в світове господарство слаборозвинених країн периферії, які свідомо не можуть на перших порах конкурувати з розвиненими країнами на рівних. Тому вважається «справедливим» уявлення слаборозвиненим країнам особливих привілеїв

Джерело: авторська розробка

Характеристика стратегій вступу в СОТ визначається ризиками діяльності організації.

Для визначення ризиків діяльності СОТ пропонується розраховувати комплексний показник ризику - пріоритетне число ризиків (ПЧР). За величиною ПЧР приймається управлінське рішення про необхідність змін функціонування діяльності СОТ.

По кожній характеристиці напрямків діяльності СОТ, експерти виставляють бали які базуються в межах від 1 до 10. В цілому ПЧР можна визначити за формулою:

$$\text{ПЧР} = S * O * D, \quad (1)$$

Де, S - бал значущості показника ризику діяльності СОТ, S дорівнює 10 при «небезпечному попередженні». При відсутності наслідків виставляється 1 бал.

O - бал ймовірності виникнення ризику діяльності СОТ. Якщо дефект практично неминучий, виставляється 10 балів. При малій ймовірності виникнення дефекту виставляється 1 бал.

D - бал виявлення ризику. При абсолютній невизначеності виставляється 10 балів. У цьому випадку виявити причини ризику практично неможливо. Якщо дефект визначається з великою ймовірністю, ставиться 1 бал.

Величина ПЧР коливається в межах від 1 до 1000. Критичним вважається значення ПЧР в межах від 100 до 125. Важливим завданням СОТ є зниження ПЧР до менш 100. Регулювати рівень ПЧР можна за допомогою вдосконалення всесвітнього регулювання діяльності СОТ.

Для ефективної оцінки ПЧР діяльності СОТ, необхідно провести аналіз причин і наслідків відмов роботи діяльності країн - членів. Необхідність аналізу полягає в тому, що вивчається кожен вид відмови кожної окремої країни СОТ.

Так, аналіз діяльності країн - членів СОТ - це важливий економічний процес, що доповнює процес економічного виробництва країни в цілому.

Проведення аналізу дозволяє прийняти правильне управлінське рішення щодо будь-яких змін у функціонуванні діяльності країн - членів СОТ, спрямованих на задоволення інтересів споживача.

Результати проведення аналізу діяльності країн - членів СОТ представлено в таблиці 2.

Таблиця 2 – Аналіз діяльності країн - членів СОТ

Показник	Інтегральний показник аналізу				
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Країни Європи (I_1)	1,76	1,50	1,84	1,88	1,93
Країни СНД, (I_2)	1,5	1,9	1,8	1,76	1,81
Інші країни, (I_3)	1,52	1,90	1,70	1,32	1,73

Джерело: авторська розробка

Результати аналізу видів і причин відмов діяльності країн - членів СОТ представлено в таблиці 3.

Таблиця 3 – Аналіз видів і причин відмов діяльності країн - членів СОТ

Показник	Назва коефіцієнту	Період відмови	Причина відмови	Наслідки	Серйозність	Рекомендації
Країни Європи	I_1	2015 рік	Зниження рівня виробництва	Зниження показників діяльності на 20%	+	Використання системи НДДКР
Країни СНД	I_2	2014 рік	Високі витрати виробництва	Зниження показників діяльності на 25%	+	Підвищення обсягів продажів
Інші країни, (I_3).	I_3	2017 рік	Низька рентабельність діяльності	Зниження показників діяльності на 30%	+	Підвищення основних показників діяльності

Джерело: авторська розробка

Таким чином, в таблиці були визначені періоди, в яких діяльності країн - членів СОТ була неефективна. Діяльність країн - членів СОТ в ці періоди були нижча, ніж функціонування системи в наступні роки.

Проведемо визначення ризиків (ПЧР) діяльності країн - членів СОТ, яке визначить основні напрямки його реформування, з ціллю забезпечення інтересів всіх зацікавлених сторін, таблиця 4.

Таблиця 4 – ПЧР діяльності країн - членів СОТ, 2018

Аналіз діяльності країн - членів СОТ	Наслідки потенційних дефектів	Бал	Потенційна причина дефектів	Бал	Можливі заходи по виявленню дефекту	Бал	ПЧР
Країни Європи (I_1)	Низька продуктивність діяльності Зниження обсягів продажів	3	Застаріле обладнання, низька норма амортизації	2	Інноваційний, техніко - технологічний аналіз	3	18
Країни СНД, (I_2)	Низька прибуток, Високі витрати діяльності	5	Нерентабельність діяльності	5	Фінансовий аналіз	4	100
Інші країни, (I_3)	Низька продуктивність праці Плинність кадрів, Низька частка інноваційних впроваджень	4	Неефективні заходи по підготовки, перекваліфікації персонал Мало інновацій	3	Кадровий аналіз	2	24

Джерело: авторська розробка

Таким чином, аналіз ПЧР діяльності країн - членів СОТ виявив, що ризики діяльності Країн Європи та інших країн є незначними.

У той же час ПЧР діяльності Країн СНД, становить 100, що є критичною нормою ризиків для даного виду діяльності держав.

Так, основними напрямками реформування діяльності країн - членів СОТ є:

- вихід на багатосторонню правову базу для здійснення торгових операцій національними експортерами та імпортерами;
- міжнародно-правовий захист, що гарантується принципами і нормами СОТ, включаючи такі важливі положення, як режим найбільшого сприяння, захист від можливого застосування іноземними державами дискримінаційних внутрішніх податків, акцизів, митних зборів;
- можливість легалізації системи захисту своєї національної економіки в рамках СОТ;
- захист від використання так званих технічних бар'єрів в торгівлі (технічні та ін. норми і стандарти, правила сертифікації тощо);
- отримання кращих в порівнянні з існуючими та недискримінаційних умов для доступу російської продукції на іноземні ринки;
- доступ до міжнародного механізму вирішення торгових суперечок;
- створення більш сприятливого клімату для іноземних інвестицій в результаті приведення законодавчої системи у відповідність з нормами СОТ;
- розширення можливостей для російських інвесторів в країнах-членах СОТ, зокрема, у банківській сфері;
- створення умов для підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції в результаті збільшення потоку іноземних товарів, послуг та інвестицій на російський ринок;
- участь у виробленні правил міжнародної торгівлі з урахуванням своїх національних інтересів.

5 лютого 2008 р. на засіданні Генеральної Ради Світової організації торгівлі прийнято рішення про приєднання України до Марракеської угоди про Заснування СОТ. Того ж дня Президент України Віктор

Ющенко та керівники СОТ підписали угоду про вступ України до організації.

У Верховної Ради було 5 місяців для ратифікації цієї угоди. Того ж дня було оприлюднено прес-реліз СОТ стосовно зобов'язань України.

10 квітня 2008 року Верховна Рада ратифікувала протокол про вступ України до Світової організації торгівлі 411 голосами.

16 квітня МЗС України направило ноту генеральному Секретареві СОТ, в якій повідомило керівництво СОТ про ратифікацію протоколу про вступ України до цієї організації. Також було ухвалено Постанову Кабінету міністрів.

16 травня Україна стала 152 офіційним членом СОТ.

Висновки. Таким чином, головне завдання СОТ - сприяння безперешкодної міжнародної торгівлі, не допускаючи при цьому зловживань і негативних наслідків. У багатьох випадках це означає усунення бар'єрів, що перешкоджають торгівлі. Це також означає, що окремі підприємці, підприємства, відомчі організації повинні бути добре знайомі з нормами міжнародної торгівлі, і впевнені в тому, що ці норми не зміняться різко і без попередження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Батанін В.В. Проблеми інтеграції країн з перехідною економікою в Міжнародну торгівельну систему // БІКІ -1999 - № 16 - стор. 5-8.
2. Герчикова І.М. Міжнародні економічні організації // М: "Консалтинг" - 2000.
3. Дюмулен І.М. Світова організація торгівлі організація. -М.: Економіка, 2006.
4. Євдокимов А.І. Міжнародні економічні відносини. -М.: ТК Велбі, 2004.
5. Загашвілі В. Торгово-політичні інструменти СОТ // МЕіМО, 2002. № 8.
6. Новожілова Е.С. Що обіцяє СОТ // НЕГ - 2000 - №16 - стор.16.
7. Правова система СОТ, положення ТРІПС // Вісник економіки - № 14 - стор.46.
8. Фрідкін Л. Вступ до СОТ: 3-й раунд // НЕГ - 2001 - № 22 - стор. 3.

REFERENCES:

1. Batanin V.V. (1999). Problemy intehratsiyi krayin z perekhidnoyu ekonomikoyu v Mizhнародnu torhovu system [Problems of integration of countries with economies in transition into the International Trade System], *BYKY – BIKI*, 16, 5-8 [in Ukrainian].
2. Herchykova I.M. (2000). *Mizhнародni ekonomichni orhanizatsiyi [International Economic Organizations]*. Moscow, Konsal'tynh [in Ukrainian].

3. Dyumulen I.M. (2006). *Svitova orhanizatsiya torhivli orhanizatsiya [World Trade Organization Organization]*. Moscow, Ekonomika [in Ukrainian].
4. Yevdokymov A.I. (2004). *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny [International Economic Relations]*. Moscow, TK Velbi [in Ukrainian].
5. Zahashvili V. (2002). Torhovo-politychni instrumenty SOT [WTO Trade and Political Instruments]. *MEIMO – MEIMO*, 8 [in Ukrainian].
6. Novozhilova E.S. (2000). Shcho obitsyaye SOT [What the WTO promises]. *NEH – NEG*, 16, 16 [in Ukrainian].
7. (n.d.). Pravova systema SOT, polozhennya TRIPS [WTO legal system, TRIPS provisions]. *Visnyk ekonomiky – Bulletin of the economy*, 14, 46 [in Ukrainian].
8. Fridkin L. (2001). Vstup do SOT: 3-y raund [WTO accession: Round 3]. *NEH – NEG*, 22, 3 [in Ukrainian].